

BESLUT

Datum
2026-02-05

Dnr
2024/8237

SKADESTÅNDSANSPRÅK MOT STATEN MED HÄNVISNING TILL LIVSMEDELSVERKETS INTERIMISTISKA FÖRBUDSBESLUT

Justitiekanslerns beslut

Justitiekanslern avslår sökandens anspråk.

Ärendet

Bakgrund

Livsmedelsverket beslutade den 13 november 2023 om förbud för bolaget Droad Wine Brewery AB (sökanden) att framställa och saluföra vin från frysta druvor importerade från Iran. Beslutet gällde omedelbart, även om det överklagades. Av beslutet framgick vidare att bolagets ställföreträdare informerats muntligen om beslutet i samband med en kontroll den 26 oktober 2023.

Beslutet överklagades av sökanden. Förvaltningsrätten beslutade om inhibition av beslutet den 12 mars 2024. Därefter, den 11 juli samma år, upphävde förvaltningsrätten Livsmedelsverkets beslut.

Anspråket m.m.

Sökanden har begärt skadestånd av staten med i första hand 8 448 000 kr och i andra hand 1 797 096 kr jämte ränta. Grunden för anspråket är i korthet att Livsmedelsverket genom fel eller försummelse vid myndighetsutövning orsakat bolaget skador. Den felaktiga myndighetsutövningen har bestått i att Livsmedelsverket förbjudit bolaget att framställa och saluföra sin produkt samt förordnat att beslutet skulle gälla omedelbart – trots att det saknats fog för ett sådant beslut.

Livsmedelsverket har yttrat sig över anspråket. Av yttrandet framgår i korthet följande.

Inom ramen för en kontroll av bolagets anläggning gjordes bedömningen att bolagets verksamhet utgjorde vinframställning och att bolagets produkter utgjorde vin i enlighet med tillämplig EU-reglering. Vidare gjordes bedömningen att vinet inte stod i överensstämmelse med regelverket och att

det saknades möjlighet att saluföra bolagets produkter under en alternativ beteckning.

Livsmedelsverkets avsikt var att förbjuda bolaget från att framställa och saluföra vin genom beslut den 13 november 2023. Beslutet och kontrollrapporten den 26 oktober 2023 innehåller dock otydliga skrivningar i fråga om beslutets innebörd och i fråga om när beslutet började gälla. Det saknas vidare anledning att ifrågasätta att bolaget uppfattat att ett omedelbart beslut om förbud fattades redan i samband med kontrollen den 26 oktober 2023.

Det är en brist att frågan om huruvida produkterna kunde säljas under en alternativ beteckning inte klarades innan beslut fattades. Det har vidare inte framkommit skäl för att beslutet skulle göras omedelbart gällande. Vid en sammantagen bedömning har Livsmedelsverkets agerande i samband med beslutet varit skadestandsgrundande.

Det ankommer på den som begär skadestånd att begränsa sin skada. Det har ytterst varit sökandens ansvar att säkerställa att regelverket efterlevs. Livsmedelsverket bör därför inte fullt ut ansvara för sökandens skada.

Justitiekanslerns bedömning

Har Livsmedelsverket agerat felaktigt eller försumligt?

Justitiekanslern instämmer i Livsmedelsverkets bedömning att skadeståndsskyldighet har uppkommit för staten, genom att myndigheten fattat ett interimistiskt beslut om förbud trots att tillräckliga skäl för detta inte förelegat.

Vilken skada har Livsmedelsverkets agerande lett till?

Bolagets förstahandsyrkande innefattar ersättning för intäktsförluster, med ett belopp om 8 186 000 kr. I andra hand har bolaget i stället begärt ersättning för de råvaror som har förstörts, med ett belopp om 1 535 096 kr.

Gemensamt för de båda yrkandena är att de grundar sig på påståenden om förstörda råvaror. Sökanden menar att detta utgjort saksador. Som en följd av dessa har sökanden gått miste om de intäkter som den färdiga produkten skulle ha inbringat – något som sökanden menar utgjort följdskada av sakskada enligt 5 kap. 7 § tredje punkten skadeståndslagen.

Bolaget har därutöver begärt ersättning om 192 000 kr, avseende värdeminskning till följd av skador på lagringskärl, och om 70 000 kr, avseende merkostnader för omlokalisering och lagring av råvaror.

Förutsättningarna för Justitiekanslerns prövning

Handläggningen hos Justitiekanslern är skriftlig. En grundläggande förutsättning för att Justitiekanslern ska kunna besluta om skadestånd är därför att de omständigheter som ligger till grund för ett anspråk går att bedöma utan muntlig bevisupptagning. Det är sökanden som ska visa att denne har drabbats av en skada. Det är också sökanden som ska visa skadans omfattning.

Med dessa förutsättningar som utgångspunkt prövar Justitiekanslern i det följande först om sökanden visat att bolaget drabbats av skador i form av förstörda råvaror. Först om utredningen visar detta, prövar Justitiekanslern om bolaget lidit ytterligare skador på grund av de förstörda råvarorna och vilka skadetyper det i sådana fall varit fråga om.

Därefter prövar Justitiekanslern sökandens yrkanden avseende skadade lagringskärl och merkostnader.

Har sökanden lidit någon skada i form av förstörda druvlaster?

Sökanden har i den här delen påstått i huvudsak följande.

I september 2023 beställde bolaget fem laster med vindruvor, som skulle levereras en i taget mellan november 2023 och mars 2024. En av lasterna levererades till bolagets anläggning strax efter Livsmedelsverkets beslut. På grund av produktionsstilleståndet fick den lasten kasseras eftersom den blev dålig. De övriga fyra lasterna befann sig på en frysanläggning i Iran. Av dessa blev ytterligare två laster dåliga och fick kasseras, medan två laster kunde räddas genom att transporteras och lagras på en ny frysanläggning i Iran.

När det gäller den *första lasten*, har sökanden till stöd på sina påståenden åberopat en faktura, en packlista för druvor och ett transportdokument.

Av fakturan framgår att företaget OAS Roastery AB den 28 september 2023 fakturerat sökanden ett totalt belopp om 733 450 kr inklusive mervärdesskatt. Av fakturan framgår vidare att den avser leverans av vissa mängder av druvorna Samarghandi, Gorchesh och Lorkosh. Företaget som ställt ut fakturan är enligt sökanden det bolag som importen från Iran går via. Detta eftersom sökandens bolagsnamn refererar till alkoholhaltig dryck vars framställning är förbjuden i Iran.

Även packlistan är utställd till OAS Roastery AB. Det framgår inte vem som upprättat listan. Enligt packlistan ska en beställning ha gjorts den 1 oktober 2023. Beställningen ska ha avsett motsvarande mängder och sorter av druvor som framgår av fakturan. Beställningen ska ha skeppats den 18 oktober 2023 genom företaget .

Av transportdokumentet framgår att en last om 20 827 kg frysta druvor skickats till OAS Roastery AB och att leveransen lämnat Iran den 21 oktober 2023 genom budet [REDACTED]. Uppgiften om vem som är avsändare har maskats.

Givet bolagets verksamhet framstår den påstådda skadan enligt Justitiekanslerns mening som en typisk effekt av Livsmedelsverkets beslut. Det påstådda händelseförloppet stämmer vidare i huvudsak väl överens med den åberopade dokumentationen. Uppgifterna om vilka druvor som beställts är desamma i packlistan som i fakturan. Även uppgifterna om antalet kilo per druvsort stämmer överens i de båda handlingarna. Vidare stämmer uppgiften om den totala vikten överens i samtliga dokument.

Underlaget är dock också bristfälligt och motsägelsefullt i flera avseenden. Enligt inhämtad företagsinformation förefaller bolaget OAS Roastery AB vara ett närstående bolag till sökanden. Sökanden har i och för sig lämnat en rimlig förklaring till varför ett annat bolag än sökandebolaget varit importör. Sökanden har dock inte redovisat någon faktura från leverantören i Iran till importören. Inte heller finns det något underlag som visar att fakturan har betalats eller att leverantören i Iran fått betalt. Det saknas vidare information om vilken valuta som den ursprungliga fakturan avsett och, för det fall att valutan varit någon annan än svenska kronor, hur beloppet i kronor har beräknats.

Fakturan förefaller vidare ha ställts ut några dagar innan beställningen gjorts. Någon förklaring till detta har inte lämnats. Enligt sökanden inkluderar det fakturerade beloppet kostnad för tull och transport. Dessa belopp har dock inte preciserats i fakturan.

Därtill har det inte presenterats någon dokumentation som visar att druvorna faktiskt förstörts. Det har inte heller lämnats några uppgifter om varför druvorna inte gått att rädda genom fortsatt nedfrysning.

Dessa brister och oklarheter innebär enligt Justitiekanslern att sökanden inte har styrkt sin skada. Inte heller är det visat att sökanden gjort vad som ankommit på bolaget i den uppkomna situationen genom att till exempel hålla druvorna nedfrusna under en period.

Avseende de två lasterna som ska ha förstörts i Iran, har bolaget åberopat en faktura och en verifikation ur bokföringen.

Den åberopade fakturan är utställd av ett företag i Iran. Av innehållet framgår att fakturan avser ett belopp om 880 230 kr för 40 970 kg vindruvor. Av verifikationen ur bolagets bokföring framgår vidare att ett motsvarande belopp som i fakturan tagits upp som en leverantörsskuld i sökandens bokföring.

Även här rör det sig om påståenden om skador som är typiska för den uppkomna situationen. Fakturan är dock daterad den 19 juli 2024 – dvs i tiden efter det att Livsmedelsverkets beslut upphört att gälla och nästan ett år efter det att bolaget påstått att beställningen gjorts. Även leverantörs-skulden har tagits upp i bolagets bokföring först den 19 juli 2024. Några förklaringar till dessa diskrepanser har inte lämnats. Fakturan är vidare ställd direkt till sökanden, något som enligt bolagets egna uppgifter skett för enkelhets skull. Varför detta varit möjligt vid det här tillfället trots förbudet mot vintillverkning i Iran har inte förklarats. Inte heller här finns det någon förklaring angående valuta eller valutaväxlingsmetod. Fakturan har vidare enligt sökandens egna uppgifter inte betalats.

Därtill saknas det utredning som visar att lasterna faktiskt förstörts. Inte heller här har sökanden förklarat varför dessa två laster inte gått att rädda.

Mot bakgrund av dessa oklarheter och motstridiga uppgifter har sökanden inte heller i den här delen styrkt sin skada eller visat att sökanden gjort vad som ankommit på denne i den uppkomna situationen för att begränsa sin skada.

Vid denna utgång faller även bolagets yrkande om ersättning för ytterligare skador med anledning av de förstörda råvarorna.

Har sökanden lidit någon skada i form av skadade lagringskärl?

Bolaget har anfört att produktionsstilleståndet lett till att 48 ekfat skadats. Detta eftersom faten under flera månaders tid inte kunnat underhållas genom regelbunden påfyllning. Skadorna har inneburit att bolaget kommer behöva köpa nya fat på andrahandsmarknaden, motsvarande en kostnad om 192 000 kr. Till stöd för omfattningen av återanskaffningskostanden har bolaget gett in en reservationsbekräftelse och en offert.

Det uteblivna underhållet har enligt bolaget lett till bakterietillväxt, som skadat faten och gjort dem olämpliga att använda för lagring av dryck. Det är enligt bolaget vedertaget inom branschen att lagringskärl måste underhållas genom påfyllning för att undvika skador på kärnen och dess innehåll. Om lagringskärnen inte fylls på regelbundet kan det resultera i tillväxt av filmbildande jästsvampar (*spoilage yeasts*), som kan tränga djupt in i träet och skada kärnen. Enligt bolaget är det av allt att döma detta som hänt med bolagets kärl.

Oavsett frågan om huruvida kärl kan skadas genom att inte fyllas på, konstaterar Justitiekanslern att bolaget har återupptagit sin produktion. Detta utan att några nya ekfat har köpts in. Vid dessa förhållanden är det inte visat att bolagets ekfat skadats till följd av Livsmedelsverkets beslut och till den grad att värdet numera motsvarar 0. Sökanden ska därför inte få ersättning i den här delen.

Har bolaget haft merkostnader för transport och lagring av vindruvor?

Bolaget har i den här delen anfört att Livsmedelsverkets beslut lett till merkostnader för att förhindra att ytterligare laster med vindruvor, som beställts innan förbudsbeslutet fattades, skulle bli dåliga. Merkostnaderna har avsett transport och lagring av vindruvorna vid en frysanläggning i Iran. Till stöd för detta har bolaget gett in underlag i form av en faktura och en verifikation över bokförd leverantörsskuld.

Av fakturan framgår att ett belopp om 70 000 kr fakturerats bolaget och att fakturan avsett frakt av fyra enheter samt hyra av frysanläggning under fyra månader. Fakturan är utställd i mars 2024 till sökanden från ett företag i Iran (samma företag som ställt ut fakturan avseende de två druvlaster som ska ha förstörts i Iran). Av verifikationen framgår att motsvarande belopp bokförts som en leverantörsskuld avseende ersättning för förlängning och transport (*eng. compensation for extension and transport*). Bolaget har vidare uppgett att fakturan ännu inte kunnat betalas.

Även här rör det sig om typiska skador i den uppkomna situationen. Uppgifterna i fakturan stämmer vidare väl överens med det påstådda händelseförloppet.

Sökanden har dock inte gett in någon utredning angående när dessa två laster har beställts, vilka sorters druvor som beställningen avsett eller vad de kostat. Inte heller här har sökanden förklarat varför det varit möjligt att ställa ut fakturan för merkostnaderna direkt till sökanden och inte till importören. Det saknas också information om valuta och valutaväxlingsmetod. Om nu druvorna flyttats till en annan anläggning, krävs vidare en förklaring till att fakturan utställts av samma företag som avsänt fakturan för de två lasterna som förstörts. Någon sådan förklaring har inte lämnats.

Dessa brister och oklarheter innebär enligt Justitiekanslern att sökanden inte heller i den här delen har styrkt sin skada. Sökanden ska därför inte få någon ersättning.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis anser Justitiekanslern att sökanden på befintligt underlag inte styrkt sin skada. Det är inte heller styrkt att sökanden fullt ut gjort vad som ankommit på denne i den uppkomna situationen. Anspråket ska därför avslås.

Ärendet har föredragits av

På Justitiekanslerns vägnar

Anna Falk

Detta beslut har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.

Upplysningar om överklagande m.m.

Justitiekanslerns beslut har fattats enligt bestämmelserna om statens frivilliga skadereglering som finns i förordningen (1995:1301) om handläggning av skadeståndsanspråk mot staten. Beslutet kan inte överklagas. Den som är missnöjd med beslutet kan väcka talan mot staten i allmän domstol för att få begäran prövad i den ordning som gäller för tvistemål.

Exp. till

Sökanden

Livsmedelsverket (dnr 2024/04588)